

INWENTARZ KSIĘGOZBIORU PIOTRA KLISZEWSKIEGO LEKARZA LUBELSKIEGO Z PIERWSZEJ POŁOWY XVII WIEKU

„Tego wieku bardzo sławny lekarz w Lublinie” – pisze o Piotrze Kliszewskim autor *Wiadomości z historii sztuki lekarskiej w Polsce*, Ludwik Gąsiorowski.¹ Stanisław Kościński² podaje, że Kliszewski pochodził z Kraśnika, medycynę studiował w Krakowie i Padwie, a słynął ze swej biegłości jako lekarz praktykujący w Lublinie za panowania Zygmunta III. Nieco szczegółów z jego życia dostarczyły dokumenty przechowywane w Archiwum Państwowym w Lublinie.³ Odnajdujemy w nich ślad działalności zawodowej i społecznej Kliszewskiego.

Datę jego przybycia do Lublina wskazać trudno. Nastąpiło to z pewnością przed rokiem 1608, gdyż właśnie w tym roku po raz pierwszy odnotowano jego nazwisko w księdze miejskiej. Zapis świadczy o wyborze Piotra Kliszewskiego, *artis medicae et philosophiae doctoris*, na ławnika lubelskiego. Musiał więc wcześniej wzbudzić zaufanie rady miejskiej i społeczeństwa, dając się poznać jako godny powierzenia tej funkcji. Po roku pełnił już urząd burmistrza. W kolejnych latach, aż do roku 1625, wybierany był burmistrzem lub rajcą. Równocześnie oddawał miastu także inne usługi. W roku 1611 był szafarzem miejskim (*dispensator civilis*), a w latach 1613–1614 przy jego nazwisku czytamy: *provisor ecclesiae collegiatae lublinensis tituli sancti Michaelis Archangeli*.

Jeszcze jeden dokument, testament spisany 11 października 1625 r. przed władzami miasta Markuszowa i przesłany do akt konsystorza lubelskiego,⁴ pozwala na kilka uzupełnień. Dowiadujemy się z niego, że w ostatnich dniach swego życia przebywał Kliszewski na dworze Andrzeja Firleja w Piotrowicach niedaleko Lublina. Przybył tu najpewniej z poradą lekarską, lecz nagle choroba skłoniła go do szybkiego spisania i zabezpieczenia testamentu. Wkrótce zmarł

¹ T. 1. Poznań 1839, s. 297.

² *Słownik lekarzów polskich*. Warszawa 1883, s. 218.

³ Archiwum Państwowe w Lublinie. *Acta advocatialis et scabinalia inducta lublinensia*, syg. 25 k. 399-400, 560-562, 577-578, 580; syg. 33 k. 214, 365-377; *Acta consularia lublinensia*, syg. 157 k. 280; syg. 158 k. 61-63, 395, 414; syg. 159 k. 3; syg. 160 k. 537-538, 540-542; sygn. 161 k. 291-292, syg. 163 k. 246; syg. 164 k. 85, 179.

⁴ Archiwum Diecezjalne w Lublinie. *Acta Consistorii Lublinensis Diaecesis Cracoviensis*, syg. Rep. 60 A vol. 21, k. 105-106 v. (1625 r.).

– zarażony prawdopodobnie dżumą, która w tym roku nawiedziła Lublin. Testament odzwierciedla głównie troskę o niepełnoletnie dzieci i pozycję materialną Kliszewskiego. Był on bardzo zamożny, dochody czerpał nie tylko z pracy zawodowej, przysparzały ich także czynsze z wielu własnych kamienic, miał kilka sklepów w mieście i folwark.

W 1627 r. żona Kliszewskiego spisała w celach majątkowych inwentarz pozostałych po mężu rzeczy ruchomych. Obok kosztowności ze złota i srebra, przedmiotów miedzianych i cynowych, szat i narzędzi lekarskich spisane zostały książki. W testamencie wspominał o nich bardzo ogólnie, przekazując je wraz z „ozdobami domowymi” najstarszemu synowi.

Inwentarz księgozbioru umożliwia poznanie zainteresowań intelektualnych właściciela. Są powody by sądzić, że książki nie zostały zgromadzone jedynie w celach bibliofilskich. Lekarze stanowili w tym czasie grupę zawodową bardzo wykształconą, byli zazwyczaj erudytami o wszechstronnych zainteresowaniach i kompetencjach naukowych. Zdobyte w kraju wykształcenie uzupełniali w rozslawionych ośrodkach zachodnich, jak Padwa, Bolonia, Montpellier. Kliszewski był wychowankiem Krakowa i Padwy. Wśród jego książek zanotowano też rękopis pracy z dziedziny logiki, zaznaczając, że „ręką własną” napisał ją w Moguncji. Zatem studiował z pewnością i na tamtejszym uniwersytecie. Nie można określić dokładnie czasu tej nauki. Przypuszczalnie przypada na schyłek wieku XVI. W Lublinie widzimy go już w wieku dojrzałym. Małżeństwo z córką bogatego mieszczanina, kupca lubelskiego Foltyna Bryjera, umożliwiło Kliszewskiemu wejście do sfery patrycjatu. Uzyskana później nobilitacja podkreśliła jeszcze jego pozycję społeczną.⁵ Niemala wiedza i kompetencje zawodowe były powodem autorytetu, jakim się cieszył w środowisku. Jego głos znaczył wiele w procesach sądowych, zwłaszcza gorliwie występował przeciwko „niewiernym”, co świadczy o zdecydowanej postawie wobec aktualnych problemów społecznych. Działalność kulturalna Kliszewskiego związana jest z lubelskim kościołem kolegiackim. Czuwał nad nim nie tylko jako opiekun wyznaczony z urzędu, lecz także podejmował indywidualne przedsięwzięcia mecenasowskie. Nic zatem dziwnego, że Jan Riabinin w katalogu ludzi zasłużonych dla rozwoju nauki, sztuki i literatury w Lublinie wymienia także jego nazwisko.⁶

Przedmiotem naszych zainteresowań jest księgozbiór Kliszewskiego. Bliższa analiza jego zawartości powinna powiedzieć nieco o indywidualności właściciela

⁵ Używał herbu Oksza. W bibliotece Seminarium Duchownego w Lublinie znajduje się dar P. Kliszewskiego dla księgozbioru kanoników regularnych laterańskich w Kraśniku – Msze święte na pięć głosów Orlanda di Lasso (egzemplarz bez karty tytułowej). Na oprawie napis: *Dominus Petrus Kliszewski Doctor medicinae Consulque Lublinensis Monasterio Crasnicensi donavit A. D. 16* oraz herb Oksza. Zob. też L. Zalewski. *Biblioteka Seminarium Duchownego w Lublinie...* Lublin 1929, s. 188.

⁶ J. Riabinin. *Materiały do monografii Lublina. Lublin w księgach wójtowsko-lawniczych XVII-XVIII w.*, Lublin 1927, s. 27. Zob. też tego autora: *Lekarze w księgach miejskich lubelskich XVI-XVIII w.*, Lublin 1939, s. 20.

i chociaż ogólnie odtworzyć kulturę umysłową lekarza i działacza społecznego, który wrócił do swej ojczyzny wykształcony w ośrodkach wyznaczających kierunek rozwoju ówczesnej kultury europejskiej. Takich jak Kliszewski było wówczas wielu. Wiedza o ich książkach stanowi dziś cenny materiał dla badania obcych wpływów kulturowych w warunkach polskiej rzeczywistości tamtego okresu.

Jest oczywiste, że ustalenia, do jakich można dojść na podstawie inwentarza nie będą pełne. Idealem byłoby zrekonstruowanie tego księgozbioru, opisanie druków z autopsji, stwierdzenie śladów lektury, czy uzyskanie dokładnych danych na temat edycji poszczególnych książek. Wiele by to pomogło w ustaleniu zainteresowań właściciela w różnych okresach jego życia. Zrekonstruowanie księgozbioru nie jest możliwe, uległ on rozproszeniu, częściowo pewnie zniszczeniu. Pewien ślad jednak pozostał. Kościński⁷ miał dostęp do dzieła Jana Minadousa, lekarza księcia mantuańskiego, profesora medycyny w Padwie w latach 1595–1615 – *De variolis et morbillis liber unicus* (Patavii 1603) – pochodzącego z tego księgozbioru (poz. 47). Odnalazł w nim łaciński czterowiersz pochwalny napisany na cześć autora przez Kliszewskiego. Nie podał jednak, gdzie znajdowała się książka, nie przytoczył treści panegiryku.

Dla naszych ustaleń pozostaje jedynie inwentarz. Nawet na jego podstawie można przypuszczać, jak powstawała ta biblioteka. Wyraźnie wyodrębnia się lektura obowiązująca w kolegiach jezuickich⁸ i Akademii Krakowskiej.⁹ Dalsza jej część, ukierunkowana głównie fachowo, pochodzić może z okresu studiów zagranicznych. Zwłaszcza dużo jest dzieł profesorów związanych z uniwersytetami w Padwie i Bolonii na przełomie XVI i XVII w. Źródła do nauki języka włoskiego i niemieckiego łączyć należy także z tym okresem. Przeszkodą w ustaleniu kolejności nabywania książek jest to, że dana edycja miała nieraz nawet po kilka wydań.

O profilu tego księgozbioru zdecydowały zatem różne czynniki. Na pierwszym miejscu uwzględnimy zawód. Jednak poza literaturą z zakresu medycyny i ściśle z nią związanego, a traktowanego ówczasnie jako odrębna dziedzina przyrodoznawstwa, znalazły się tu dzieła filozoficzne. Ich obecność ma uzasadnienie w drugim kierunku wykształcenia Kliszewskiego. Są także książki z dziedziny prawa – te mogły być pomocne w praktyce urzędniczej – i kultury politycznej. Pozostała część księgozbioru, jak: źródła do nauki łaciny i greki, dialektyka i retoryka, dzieła historyczne i literackie autorów starożytnych czy podręczniki epistolografii, w dużej mierze wywodzi się z listy lektur szkolnych, lecz zaznaczyć należy, że wychodzi poza nią. Miał Kliszewski także książki

⁷ Kościński. *Słownik lekarzów...*, s. 325.

⁸ Zob. L. Grzebień. *Organizacja bibliotek jezuickich w Polsce XVI-XVIII w.*, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne”. T. 30–31: 1975.

⁹ Zob. H. Barycz. *Rozwój i upadek Akademii Krakowskiej*. W: *Kultura staropolska*. Kraków 1932, s. 267 n.

matematyczne, fizykę i alchemię. Kulturę religijną reprezentowały prace teologów katolickich. Prace autorów polskich zajmowały wśród jego książek niewiele miejsca. Język księgozbioru tylko w nieznacznym stopniu wychodzi poza łacinę.

Zawodowa część kolekcji, która stanowi niemal jej połowę, jest odbiciem tego, co działo się w medycynie europejskiej w wieku XVI i na początku XVII. Kliszewski był więc jednym z tych, którzy pośredniczyli w przenoszeniu najnowszej myśli naukowej do kraju. Jednakże tło dla najnowszych, rewolucyjnych osiągnięć współczesności stanowiła w tym księgozbiornie starożytna nauka lekarska, poparta autorytetami Hipokratesa i Arystotelesa, których teorie wynikały z uznania koncepcji biologicznych oraz Galena, przeciwnego koncepcjom biologicznym. Obok tego znalazła się tu także medycyna średniowieczna. Odnajdujemy zbiorowe wydanie dzieł Galena, w którym zawarte zostały traktaty z dziedziny fizjologii, anatomii, patologii, higieny, dietetyki. Galen przygotowywał swe prace korzystając z nauki Arystotelesa, lecz komentował ją w duchu dogmatyzmu. Nauka jego wynikała z uznania duszy za nadrzędną wobec ciała, a w praktyce lekarskiej zaczynał od ustaleń teoretycznych. Kliszewski miał także dzieła Hipokratesa i jego zwolennika Aureliusza Korneliusza Celsusa. Starożytne nauki przyrodnicze, pomocne medycynie, reprezentuje Pedanius Dioscorides, botanik, farmakolog i lekarz. Medycyna średniowieczna to głównie myśl arabska – Awicenna, który dążył do pogodzenia dwu linii medycyny starożytnej: Arystotelesa i Hipokratesa z Galenem oraz Mesue Młodszy. Były tu także komentarze Fulginesa Gentilisa do pism Awicenny, dzieło Pawła Aeginety, chirurga i położnika z Aleksandrii (VII w.), uroskopii dotyczyła wierszowana rozprawa Aegidiusa Corboliensiusa, przedstawiciela szkoły w Salerno (*Carmina de urinarum iudiciis*) z komentarzem Fulginesa Gentilisa. Tradycję dawnej medycyny greckiej reprezentuje Jan Actuarius, lekarz działający na dworze w Konstantynopolu pod koniec XIII w.

Były to w zasadzie autorytety, do których w różny sposób odnosiła się medycyna współczesna. Obecność starej, niejednokrotnie zakwestionowanej już myśli lekarskiej nie może być jednak zaskakująca. Źródła antyczne, szczególnie Hipokrates i Galen czy wybrane rozdziały z medycyny arabskiej (głównie z *Kanonu* Awicenny) uwzględniane były w programie wydziałów lekarskich.¹⁰ Współczesna nauka rozwijała się wśród walki tradycji z elementami postępu i drogą obserwacji natury człowieka w zdrowiu i w chorobie dochodziła do ustaleń przeciwnych myśli racjonalistyczno-spekulatywnej i dogmatycznej, dając początek różnorodnym zainteresowaniom badawczym.¹¹

Zasób zgromadzonej przez Kliszewskiego medycyny współczesnej świadczy o dużej otwartości lekarza na najnowsze osiągnięcia europejskie. Dzieła autorów

¹⁰ S. Szpilczyński. *Rozwój myśli lekarskiej w dobie polskiego odrodzenia*. W: *Odrodzenie w Polsce. Materiały Sesji Naukowej PAN*, Warszawa 1953, t. 2 cz. 2, s. 295.

¹¹ *Ibidem*, s. 295.

włoskich, francuskich i niemieckich, którzy wywodzili swe przekonania z praktyki, były tu obecne w przemożnym zakresie. Przede wszystkim medycyna włoska – dostrzegamy prace przedstawicieli nurtu praktycznego: Andrzeja Vesaliusa, twórcy nowoczesnej anatomii, Hieronima Mercurialisa, który opisywał choroby na podstawie obserwacji i wskazywał sposoby ich leczenia (m. in. prace z zakresu pediatrii), Aleksandra Massarii, Benedykta Faventina, Piotra de Bayro, Aleksego Pedemontana, Piotra Matteolo. Chirurgii dotyczyły prace Fabriciusa ab Aquapendente. Odnajdujemy także charakterystyczne dla nowoczesnych prądów w medycynie XVI-wiecznej dzieła Jana Baptysty Montanusa, przeciwnika Galena i Awicenny. Montanus uprawiał formę tzw. *consilium*, opisującą przypadki kliniczne. Notował w nich spostrzeżenia z obserwacji różnych chorób. Postępowania w przypadku chorób zakaźnych dotyczą m. in. prace Herkulesa Saxonii. Znajdowały się tu także dzieła Hieronima Cappivaccia, Jana Manarda, wspomnianego już Minadousa i osiadłego w Polsce Simona Simoniusa, lekarza króla Stefana Batorego.

Medycynę francuską reprezentują prace Arnolda de Villanova, lekarza i alchemika, profesora medycyny w Montpellier i Paryżu, Jana Fernela, który przyczynił się bardzo do obalenia autorytetu Galena i rozwoju nowej medycyny we Francji, dzieła Holleriusa z zakresu chirurgii, farmakologii i medycyny praktycznej, farmakologiczne dzieła Jakuba Sylviusa i Wilhelma Rondeleta, podręczniki anatomii Andrzeja Laurentiusa i Jana Riolana. Przy czym są tu głównie dzieła przedstawicieli szkoły w Montpellier i zwolenników Hipokratesa.

Z medycznej literatury niemieckiej odnajdujemy głównie farmakologię – dzieła Jana Weckera, Konrada Gessnera, Leonarda Fuchsa – oraz chirurgię – Jana Wiganda i Jana Schenckiusa.

Z polskich autorów jest tylko Sebastian Śleszkowski. Jego traktat o flebotomii i gorączkach, w którym analizował związek między leczeniem a gwiazdami, zalecał stosowanie magicznej karty z napisem „abracadabra” przeciwko gorączkom, wygląda dziwnie na tle nowoczesnej literatury. Być może był to starszy nabytek. Ł. Grzebień wymienia tę książkę wśród lektury dostępnej w kolegiach, a przeznaczonej dla przyszłych adeptów sztuki lekarskiej.¹²

W wiekach XVI i XVII korzystano w medycynie z ustaleń bujnie rozwijających się nauk przyrodniczych, głównie botaniki, chemii, mineralogii. W kolekcji książek Kliszewskiego ważne miejsce zajmowała botanika. Miał kilka zielników, prace traktujące o korzeniach, owocach, kwiatach roślin i ich znaczeniu w lecznictwie. Były to dzieła Teofrasta, Dodonaeus, Fragossy. Obok nich prace traktujące o kompozycji leków złożonych, tzw. farmakopeje.

Wybór literatury fachowej, jaki odnajdujemy u Kliszewskiego, odpowiada w zasadzie temu co mieli w swych księgozbiorach ówcześni polscy lekarze. Szczególnie ważna jest tu otwartość na literaturę współczesną – duże zaintereso-

¹² Grzebień. *Op. cit.*, s. 263.

wanie anatomią i chirurgią (dziedzinami sztuki lekarskiej rozwijającymi się najbardziej), traktatami poświęconymi poszczególnym chorobom, schorzeniom miejscowym, pracami na temat farmakologii i higieny oraz medycyny praktycznej.

Inna część księgozbioru Kliszewskiego łączy się z drugim kierunkiem jego wykształcenia – filozofią. Interesowała go przede wszystkim filozofia Arystotelesa i recepcja arystotelizmu. Poza dziełami samego Arystotelesa miał on pisma Porfiriusza komentujące logikę Stagiryty w duchu filozofii Plotyna. Modernizm logiczny dostosowujący logikę Arystotelesa do teologii reprezentuje Piotr Hiszpan, naturalistyczno-spekulatywną recepcję arystotelizmu – Albert Wielki. Z dawniejszych autorów wymienić należy Aleksandra z Afrodisias (II w.), najbardziej wiernego komentatora Arystotelesa, obrońcę jego filozofii przed wpływami gnozy i mistycyzmu. Dalsze zainteresowanie logiką wyraża się dziełem Versora, scholastyka tomistycznego i komentarzami do niego (m. in. Jan z Głogowa). Z innych przedstawicieli tomizmu czerpiących z Arystotelesa miał Kliszewski dzieła Hieronima Wildenberga i Franciszka Titelmana. Logika musiała Kliszewskiego szczególnie interesować, gdyż pozostawił dwa własne rękopisy z tej dziedziny.

Pozostała część księgozbioru przemawia już za wykształceniem humanistycznym. Jest tu grupa książek proveniencji szkolnej, jak: źródła językowo-gramatyczne, podręczniki retoryki i dialektyki, epistolografii. Odnajdujemy wśród nich gramatyki łacińskie, uczące języka wytwornego, wzorowanego na źródłach antycznych. Przeważały podręczniki ułożone przez humanistów: Despauteriusa, Sturma, Linacra, Dathusa, Górskiego. Obok nich dostrzegamy nieaktualną już średniowieczną gramatykę Aleksandra de Villa Dei i stopniowo wychodzący z użycia podręcznik Donata. Do nauki greki służyła gramatyka Clenarda. Są także słowniki – ułożony przez bibliotekarza Medyceuszów, Phavorinusa Varinusa oraz jedenastojęzyczny – Calepina. Retoryki i dialektyki dotyczą prace Caesariusa, Periona, Sarceriusa, Micana, Dathusa, Sturma i Vivesa. Spośród autorów podręczników epistolografii wymienić można Erazma z Rotterdamu, Franciszka Nigra i Szymona Verepauesa.

Zainteresowania historyczne wychodzą poza krąg lektur szkolnych. Obecni są: Justynus, Liwiusz i Salustiusz – autorzy komentowani w kolegiach, lecz odnajdujemy także pamiętnik z dziejów wojny trojańskiej Dyktysa Kreteńczyka i Daresa Frygijczyka, a z autorów renesansowych Pawła Joviusa z Como.

Z zakresu literatury wśród książek Kliszewskiego znajdowały się dzieła klasyków: liryki Horacego, Eneida Wergiliusza, komedie Terencjusza i tragedie Seneki, *Epistolae familiares*, *De officiis* i *Quaestiones tusculanae* Cycyrona. Spośród autorów renesansowych odnajdujemy *Adagia* i *Copia verborum* Erazma z Rotterdamu. Książki te używane były w kolegiach. Poza tym wymienić tu można jeszcze nie określone bliżej dzieło Franciszka Filelfa. Polskiej literatury brakuje zupełnie.

W kolekcji tej było też nieco książek z zakresu prawa i polityki – przydawać się one mogły w codziennej praktyce urzędniczej.

Ostatnia grupa książek reprezentuje kulturę religijną. Wymienić tu można: katechizm (nie został bliżej określony), *Confessio fidei* Hozjusza, życiorysy świętych pióra św. Hieronima, żywot św. Stanisława w opracowaniu Jana Długosza, podręcznik ułatwiający przygotowanie do spowiedzi, *Enchiridion psalmodum* Jana Campensis, zbiory Ewangelii i kazań, listy św. Pawła i polskie wydanie Biblii oraz nie określony bliżej łaciński jej skrót i konkordancję. Jest to dobór dość typowy i nie wymaga chyba komentarza. Może tylko należy zwrócić uwagę na brak jakiegokolwiek polemiki religijnej. Niezamieszczanie tego typu piśmiennictwa w inwentarzach jest dość charakterystyczne dla księgozbiorów lubelskich z XVII w.

Przegląd zawartości księgozbioru Kliszewskiego skłania do sformułowania kilku podsumowujących uwag. Zasadnicze miejsce w tej kolekcji zajmowało piśmiennictwo związane z zawodem właściciela toteż sądzić należy, że sprawy te były dla niego najistotniejsze. Reszta książek wywodzi się z różnych zakresów piśmiennictwa i, co zauważyliśmy, znajduje różne uzasadnienie. W większości były to jednak podręczniki szkolne. Nie widać w tym księgozbiornie zainteresowania naukowym piśmiennictwem polskim ani też literaturą. Jego zawartość mówi najwięcej o Kliszewskim lekarzu, lecz nie można pozostać z przekonaniem, że właściciel księgozbioru nie czytał niczego więcej poza swoimi książkami.

Inwentarz ksiąg Piotra Kliszewskiego odnaleziony został w Archiwum Państwowym w Lublinie. Wpisano go w 1627 r. do księgi miejskiej: Acta advocatialis et scabinalia inducta lublinensia, syg. 32, k. 503-505.

W celu ułatwienia opisu księgozbioru wprowadzona została numeracja poszczególnych pozycji inwentarza. Pisownia dokumentu została nieco zmodernizowana. W wyrazach łacińskich znak *y* lub *y* z dwoma kropkami zastąpiony został przez *i* lub *ii* – w zależności od tego czy oddaje samogłoskę krótką czy długą; w wyrazach polskich przez *i* lub *j* – zależnie od dzisiejszej pisowni. Spółgłoskowe *u* zastąpiono literą *v*. Użyte w polskich wyrazach z łacińska *c* w znaczeniu dźwiękowym *k* zastąpiono przez *k*. W wyrazach polskich literę *x* (np. xięga) zastąpiono odpowiadającą jej w dzisiejszej polszczyźnie grupą spółgłosek *ks*. Wielkie litery pozostawiono jak w oryginale; nie przywracano właściwej postaci zniekształconym nazwiskom autorów i innym wyrazom. Objasnienia bibliograficzne przy poszczególnych pozycjach inwentarza opatrzone zostały skrótami, oznaczającymi źródła, które posłużyły do identyfikacji książek.

INWENTARZ KSIĄG

1. *Galenii opera in quinque thomis in folio.*
2. *Caroli Clusii opera in tribus thomis in folio.*
3. *Ioannis Mesue Damasceni Medici opera cum opere Francisci de Pedemontium.*
4. *Consiliorum medicinalium in folio opus.*
5. *Clarifioratorium Doctoris Ioannis de Tornamirensis Tractatus eiusdem magistri de febris.*
6. *Arnoldi de Villanova Medici opera.*
7. *Hieronimi Capivactii Patavini opera.*
8. *Eccii Medici Graeci Medicinae de trabiblos.*
9. *Hieronimi Mercurialis Foroliviensis opera in folio.*
10. *Epitome Galleni Pergameni in folio.*
11. *Pauli Aeginetae in folio tractatus rei medicae.*
12. *Pandectae medicinae Matthei Sylvatici in folio.*
13. *Pedanii Dioscoridis Anasarbei in folio de arte medica.*
14. *Aeicennae de medicinae Cordialibus liber in folio.*
15. *Andreae Vesalii Bruxellensis de humani corporis fabrica in folio.*
16. *Gentilis Fulginetis in tertium Canonem Avicennae expositio.*
17. *Hieronimi Mercurialis de compositione medicamentorum de morbis oculorum et aurium tractatus in quarto.*
18. *De morbis Cutaneis Pauli Aicardi.*
19. *Petri Andreae Mathiolae Senensis Medici compendium in quarto.*
20. *Herculis Saxonia Patavini de Plica tractatus in quarto.*
21. *Alexandri Massariae Vincentini Medici Practica medica in quarto.*
22. *Andreae Laurentii Doctoris medici opera anatomica in octavo.*
23. *Jacobi Chollerii Stempiani Medici Parisiensis opera in octavo.*
24. *Laurenti Veneti de ratione conficiendi lapidis philosophici in octavo.*
25. *Remberti Dodonei Methliniensis Medici opera in octavo.*
26. *Enchiridion medicum simplicium in octavo.*
27. *Fernellii Ambiani de ratione medendi liber in octavo.*
28. *Joachimi Schilleri de peste tractatus in octavo.*
29. *Martini Melerstad in arte medica tractatus in quarto.*
30. *Gvilhelmi Rondelety Doctoris medici de diagnoscendis morbis tractatus in octavo.*
31. *Regestrum acceptarum pro patientibus.*
32. *Ioannis Baptistae Montanis Veronensis in Medicinae tractatus in octavo.*
33. *Celii Aureliani Saiensis de acuto morbis in octavo.*
34. *Alexii Pedemontani de secretis tractatus in octavo.*
35. *Hieronimi Fabricii ab Aquapendente opera in arte medica in octavo.*
36. *Methodus medendi Ioannis Riolani in octavo.*
37. *Opera medica duo de praxi phlebotomiae.*
38. *Conradi Gesneri de remediis secretis in octavo.*
39. *Observationes medicinales de partibus externis Ioannis Schenckii in octavo.*
40. *Practica Ioannis Avigo Genuensis in octavo.*
41. *Observationes medicinales de venenis in octavo.*
42. *Antidotarium Veckeri.*
43. *Leonhardi Institutiones medicinae in octavo.*
44. *Remberti Dodonei de Herbarium Historia tractatus in octavo.*
45. *Theophrasti de historia et causis tractati in octavo.*
46. *Hipocratis logi opera in morbillis in quarto.*

47. *Minadoi de Varioris morbillis liber quarto.*
48. *Gavrilis Lopy Lusitani Medici opus in octavo.*
49. *Speculum artis medicae hyporationum in octavo.*
50. *De partibus naturalibus Ioannis Schendi opera in octavo.*
51. *Ioannis Baptistae Montani Medici Veronensis Consultationum medicinalium centurio.*
52. *Praxis Medicinae theoricæ in octavo.*
53. *Observationes medicinales Ioannis Schendi in octavo.*
54. *Methodus Donati de Alteratione et conioctione in octavo.*
55. *Ioannis Manardi Ferrariensis in quarto opera.*
56. *Ped. Dioscoridis in octavo.*
57. *De componendis miscendisq̄ue medicamentis Leonardi Fuchsi in duodecimo.*
58. *Ioannis Riolani Compendia in duodecimo.*
59. *Iacobi Cholerii Stempiani de morbis internis in duodecimo.*
60. *Petri Baieri Thaurinensis de medendis malis enchiridion in duodecimo.*
61. *Hipocratis Coy in duodec. tractatus.*
62. *Pedani Dioscoridis de medica materia in duodecimo.*
63. *Iacobi Silvi Methodus Medicamentorum componendorum in duodecimo.*
64. *Alexii Pedemontani de secretis in duodecimo.*
65. *Empirica Benedicti Victorii Faventini in duodecimo.*
66. *Iacobi Chollerii Stempiani de compositione medicamentorum in duodecimo.*
67. *Medicinae Theoriae Compendium in duodecimo.*
68. *Practica medicinalis Faventini in duodecimo.*
69. *Marsilii Ficini de vita tractatus in duodecimo.*
70. *Petri Baieri Taurinensis de medendis corporis malis Enchiridion in duodecimo.*
71. *Observationes medicinales Ioannis Schendi in octavo.*
72. *Ioannis Vuigandi de neutralibus in octavo.*
73. *Leonardi Fuchsi de medendi Methodo in duodecimo.*
74. *Carmina de iudiciis urinarum in folio.*
75. *De vigilia et somno.*
76. *Actuarium Ioannis Zachariae in duodecimo.*
77. *Alberti Magni Summa Philosophiae naturalis in octavo.*
78. *Liber italicus in arte medicinali.*
79. *Alloquia Osiecensia in quarto.*
80. *Callepinus linguarum undecim in folio.*
81. *Thesaurus latinae linguae in folio.*
82. *Epistolae familiares cum comento una cum Tusculanis questionibus in folio.*
83. *Sacra civitatis idest Reip. recte administranda ratio in quarto.*
84. *Super omnes libros logicas Versor.*
85. *Liber de anima Aristotelis in quarto.*
86. *Quaestiones de anima Aristotelis in quarto.*
87. *Liber priores posteriores topicores in folio.*
88. *Offic. Cic. una cum Comment.*
89. *Porphiry in logicae vetere Aristotelis una cum Ligurino seu opera de rebus gestis Imperatores Caesaris Friderici.*
90. *Polidory de inventaris rerum.*
91. *Organum Aristotelis.*
92. *Officia Ciceronis cum Commentaris in quarto.*
93. *Salustius cum Commentario.*
94. *Horatius una cum Commentario in quarto.*
95. *In Logicam Expositio Petri Hispani.*

96. *De conscribendis Epistolis Erasmi Roterodami in octavo.*
97. *Reparationes primi libri Phisicorum in quarto.*
98. *Philosophia naturalis.*
99. *Simonis Verepei de conscribendis epistolis in octavo.*
100. *Ioannis Ludovici tractatus in octavo.*
101. *Francisci Filelfi ad Franciscum Barba [dalej wyraz nieczytelny] literae in quarto.*
102. *Livii Historiae ab urbe condita.*
103. *Marci Tullii Cic. quaestiones.*
104. *De bello Troiano lib. in octavo.*
105. *Liber graecus ad Epheseos ad Coryntios ad Romanos.*
106. *Sathirae Philosophicae seu liber Miscelanorum.*
107. *Marci Tullii Cic. libri tres de officiis.*
108. *Iacobi Gorscii de figuris.*
109. *Liber de vita honesta in octavo.*
110. *Iusthonijs cum comento in quarto.*
111. *Liber Academijs Midendorphii in octavo.*
112. *Pauli Iovii Novocomensis Historiarum tomus.*
113. *Dialectica Caesarii.*
114. *Erasmi Roterodami de copia verborum et rerum in octavo.*
115. *Alexandri Afrosiensijs quaestiones naturales et morales in folio.*
116. *Ioachimi Perioni Dialectica in octavo.*
117. *Pauli Iovii novocomensis Historiarum thomus primus in quarto.*
118. *Levini Lemmii de occultis naturae miraculis.*
119. *Vergilius Eneidae in quarto.*
120. *Petri Hispani in sumulas Logicales totamque logicam Expositio.*
121. *Liber de anima in quarto.*
122. *Pharago iuris Civilis.*
123. *Disputationes de putredine Simonis Simoni in quarto.*
124. *In librum priorum, posteriorum Aristotelis tractatus.*
125. *Hieronimi Vildenbergi totius Philosophiae humanae in tres partes digestio.*
126. *Thomae Phieni de canteriis tractat in octavo.*
127. *Dialectica Ioannis Caesarii.*
128. *Flores Avicennae in octavo.*
129. *Aristotelis Problemata.*
130. *De VI Aritmetica Glareani Epitome in octavo.*
131. *Epitome Adagiorum Erasmi Rotterdami.*
132. *Terentii Comoediae in octavo.*
133. *Thome Linacri Britani de emendata structura latini sermonis.*
134. *De conscribendis Epistolis Erasmi Rotterdami.*
135. *Logica, Physica Metaphysica manu scriptis ac Eximi olim Petri Kliszowsk: Medicinae Doctoris Consulis Lublinensis Moguntiae manu propria scripta.*
136. *Logica manu eiusdem scripta.*
137. *De occulta philosophia liber Agrippae tractatus.*
138. *Liber Italicus in octavo.*
139. *Elegantiae minores in octavo.*
140. *Herbarum imagines vivae in octavo.*
141. *De regulis iuris liber.*
142. *Observationes Practicae Lipsii.*
143. *Praeceptorium in quarto.*
144. *Antonii Broicvii in quatuor Evangelia Enarrationes.*

145. *Confessio Catholicae fidei Hosii Stanislai.*
146. *Grammatica Alexandri antiqua.*
147. *Homiliae sive contiones variorum authorum.*
148. *Hieronimus de vitis sanctorum.*
149. *Sermones Sanctificenty ordinis praedicatorium in folio.*
150. *Vitae sanctorum patrum in folio.*
151. *Epitome seu Compendium in omnes veteris testamenti librum.*
152. *Vita Beati Stanislai Cracoviensis Episcopi et Martyris.*
153. *Francisci Titelmani naturalis Philosophiae Compendium.*
154. *Liber germanicus.*
155. *Despauteri grammatica.*
156. *Despauterii grammatica secunda.*
157. *Enchiridion psalmodum.*
158. *Francisci Nigri de conscribendis epistolis.*
159. *Methodus Confessionis.*
160. *Linguae latine resolvendae ratio Sturmii.*
161. *Singularia guidonis papae.*
162. *Palinodiae sive revocationes quadratini Fabiani.*
163. *Havorinus in octavo.*
164. *Alberti Magni Archiepiscopi Ratisbonensis summa Philosophiae naturalis.*
165. *Dialectica Caesaris.*
166. *Arithmetica Ithalica.*
167. *Dialectica Micani.*
168. *Italicae Grammaticae Institutio.*
169. *Crispi Sallustii bellum Catilinarium.*
170. *Ioannis Fragosy de aromatibus et fructibus tractatus.*
171. *Clenardi Graecerus.*
172. *Dialectica Erasmi Sarcellii.*
173. *Cathechismus brevis in gratiam iuventutis.*
174. *Zafantowana jest Biblia polska za złotych 30.*

Przypisy do inwentarza

1. Galenus Claudius, lekarz starożytny (130-201) – zbiorowe edycje dzieł Galena (łacińskie i greckie) wydawane były wiele razy, m. in. 5-tomowe 2°: Ven. 1525, 1562–1563, 1565, Bas. 1558 (Cat. gen. LVI 779 poz. 1, 780 poz. 4, 782 poz. 18, 22; Ebert 8054, 8055, 8065). Patrz także poz. 10.
2. L'Écluse Charles de (Clusius Carolus 1526–1609), botanik, lekarz, prawnik – zbiorowego wydania jego dzieł bibliografie nie notują, mogły to być trzy różne edycje jednego formatu. Z wydań 2° znane są: *Exoticorum libri decem, quibus animalium, plantarum, aromatum... historia...* [Leiden] 1605; *Rariorum plantarum historia...* Antw. 1601 (Cat. gen. XCI 1222, 1223); *Curae posteriores, seu plurimarum non arte cognitarum... stirpium, peregrinorumque aliquot animalium novae descriptiones...* [Leiden] 1611 (Cat. gen. XCI 1222). Wśród tych dzieł *Exoticorum...* składało się z trzech części, ale w jednym woluminie. Patrz także: Ebert I 373, Graesse II 204, Sallander 11556.
3. Mesue Ioannes Damascenus (Mesue Młodszy, żył na przełomie XI i XII w.); Franciszek z Piedimonte (prawdopodobnie wychowanek szkoły w Salerno, był profesorem medycyny w Neapolu, komentator pism Mesuego Młodszego, zm. ok. 1319) – z zapisu trudno jest jednoznacznie rozstrzygnąć, czy było to zbiorowe wydane dzieło Mesuego Młodszego *Universa*

- opera... cum complemento et additionibus clariss. doct. Francisci Pedemontium... Ven. 1479, 2° (Cat. gen. CXIII 412, Graesse IV 504), czy też może (co chyba bardziej prawdopodobne) należy się tu spodziewać wydania *Practica medicinarum particularium Mesuego*, wydanego wraz z *Complementum Mesuae* Franciszka z Piedimonte (Ven. 1558, 2°) jako uzupełnieniem. Dzieło zawierało lekarskie wiadomości praktyczne, w szczególności zaś wskazówki terapeutyczne. Zob. Bilikiewicz 447.
4. Tytuł tego rodzaju często nadawano pracom napisanym na podstawie obserwacji klinicznych, autora wskazać nie można.
 5. Ioannes de Tornamira (Tournemire, XIV w., z Torny – zwolennik medycyny praktycznej). Prace te były wydawane zwykle osobno (*Clarifioratorium* stanowiło jeden z najpoczytniejszych podręczników XIV w., rozpowszechniane było jeszcze w okresie odrodzenia – Bilikiewicz 448), udało się zidentyfikować jedno tylko wydanie wspólne: *Clarifioratorium super nono Almansoris: cum textu ipsius Rasis. Tractatus eiusdem magistri Ioannis de febribus*. Ven. 1507, 2° (Sallander 5183).
 6. Villanova Arnaldus de (Arnold de Villa Nova), lekarz i alchemik z XIII w., autor wielu dzieł medycznych, wydawane były często. Zob. np. Cat. gen. IV 289–301.
 7. Capivaccio Hieronymus Patavinus (Capivaccus, lekarz włoski, zm. 1569), *Opera omnia... cura Johannis Hartmanni Beyeri...* Frcf. 1603, Ven. 1617–2° (Cat. gen. XXIII 564) albo też może jedno z kilku wydań *Medicina practica...*
 8. Aëtius Amidenus (z Amidy, lekarz z pocz. VI w.) – tu był przekład łaciński jego obszernego dzieła zwanego *tetrabiblion*: Cornarius Janus vel Hagenbut (1500–1558, prof. medycyny w Marburgu i Jenie, przeciwnik medycyny arabskiej), *Aeti medici Graeci contractae ex veteribus medicane tetrabiblios, hoc est quaternio, id est libri universale quatuor...* Lugd. 1540, 1560 (Cat. gen. I 303), Bas. 1542 (Sallander 238).
 9. Mercuriale Girolamo (Mercurialis H., 1530–1603, prof. med. w Padwie, Bolonii i Pizie) – nie wiadomo co tu było, wydania z tytułem *Opera...* są zbyt późne. Prawdopodobnie inna praca tego formatu – zob. np. Cat. gen. CXII 793 n. Por. poz. 17, 18.
 10. *Epitome Galleni... operum in quatuor partes digesta... per Andream Lacunam... collecta...* Bas. 1551, 2° lub Bas. 1571, 2° (Cat. gen. LVI 789, poz. 54, 56).
 11. Paulus Aegineta (chirurg i położnik z Eginy, VI w.) – były różne wydania tego dzieła, tu najpewniej edycja: *Totius rei medicae libri VII*, Bas. 1556 (Cat. gen. CXXXI 562).
 12. Silvaticus Matthaeus (zm. ok. 1330 – bywa także nazywany Pandectarius, od tytułu swego dzieła), *Liber pandectarum medicinae* wyszło po raz pierwszy w Neapolu w 1474, 2°, miało charakter słownika, w którym autor zebrał wszystkie możliwe synonimy oznaczające nazwy leków prostych. Opracowane zostało na podstawie autorów wcześniejszych: Dioscoridesa, Pliniusza, Awicenny i in. (zob. Bilikiewicz 453). Bibliografie notują kilkanaście wydań 2° z XV w. oraz sześć edycji z XVI w. Najbliższe dacie inwentarza jest: Lugd. 1541 (zob. np. Cat. gen. CLXXII 963 n.).
 13. Pedanius Dioscorides z Anazarbos w Cylicji zwany ojcem farmakognozji, lekarz grecki. Działał w Rzymie za czasów Nerona i Wespazjana. Pisał na temat leków prostych (tzw. *simplicia*) pochodzenia roślinnego i zwierzęcego oraz mineralnego a także wielu postaci leków złożonych (Jöcher I 147). Tytułu wymienionego w inwentarzu nie można zidentyfikować. Może: *De materia medica libri V...* Col. 1529, 1530, 2° (Graesse II 403). Por. poz. 62, patrz także poz. 56.
 14. Awicenna (980–1036), *Libri canonis, necnon de medicinis cordialibus...* Ven. 1527, 2° (Sallander 569) lub może: *Avicennae liber canonis... De medicinis Cordialibus...* Ven. 1562 1582 – 2° (Cat. gen. V 816, poz. 22–23). Por. poz. 128.
 15. Vesalius Andreas (1514–1564, prof. anatomii w Padwie), *De humani corporis fabrica libri VII* – wydania najczęściej *folio* – m. in. Bas. 1543, 1555, Ven. 1568, Nrb. 1551, Zür. 1575 (Ebert II 23537; Graesse VI 289) – jeden z najwspanialej wydawanych druków medycznych; dzieło Wezaliusza stało się podstawą nowoczesnej anatomii.

16. Gentilis Fulgines (Gentilis de Fulgineo, prof. med. w Bolonii, Padwie, Perugii – zm. 1348) – to raczej starszy druk, może nawet edycja: *Expositiones Gentilis de Fulgineo in tertium librum Canonis Avicennae...* Pad. 1477, 2° (Cat. gen. LIX 40; Hubay 235; IP I 2323) – poza tym tylko wydania XV-wieczne, lecz inne nieco tytuły.
17. Mercuriale Girolamo (patrz poz. 9), *Hieronymi Mercurialis... tractatus de compositione medicamentorum, de morbis oculorum et aurium...* Ven. 1590, 1061 – 4° (Cat. gen. CXII 799, Sallander 6491). Patrz też poz. 18.
18. Dzieło Mercuriale Girolamo (patrz 9, 17), *De morbis cutaneis et de omnibus corporis humani excrementis tractatus locupletissimi... ex ore Hieronymi Mercurialis... excepti atque in libros quinque digesti* (opera P. Aicardi)... Ven. 1572, 4° (Sallander 6482), Ven. 1585, 1625, 4° (Cat. gen. CXII 796).
19. Mathiolus Petrus Andreas (1500–1577), włoski lekarz i farmakognosta – *Compendium de plantis omnibus...* Ven. 1571, 4° (Sallander 11 683, Cat. gen. CIX 1117–1118), Frcf. 1586, 4° (Graesse IV 446).
20. Sassonia Ercole (Saxonia Hercules Patavinus, prof. med. w Padwie, XVI w.), *De plica quam poloni gwoździec, Roxolani koltunum vocant*. Patavi 1600, 4° (E XXVII 171–172, Sallander 8494) Patavi 1603, 4° (Graesse VI 287).
21. Massaria Alexander (prof. med. w Padwie, 1510–1598), autor kilku wydań *Practica medica...* – na różne temty. Format 4° miała praca: *Practica medica, seu Praelectiones academicae continens methodum ac rationem cognoscendi ac curandi...* Frcf. 1601, Lugd. 1616 (Cat. gen. CIX 192, BLC 155, 78).
22. Du Laurens André (Laurentius Andreas, lekarz francuski z Montpellier, nadworny medyk króla Henryka IV), dzieła z tytułem *Opera* nie ma wśród jego prac. Była to pewnie *Historia anatomica humani corporis partes singulorum...*, wskazany format mają edycje: Lugd. 1605, Frcf. 1615 (Cat. gen. XLIII 1133).
23. Houllier Jacques (Hollerius Iac. Stempnus, lekarz francuski z Estamps, zm. 1562), dzieło bliżej nie określone lub mylnie podano format. Patrz też poz. 59, 66.
24. Ventura Lorenzo (włoski chemik, żył w drugiej połowie XVI w.), *De ratione conficiendi lapidis philosophici liber...* 8° (Cat. gen. CCV 423).
25. Dodoens Rembert (Dodonaeus Rembertus, 1518–1585, nadworny lekarz Maksymiliana II), nie określone bliżej dzieło; jest on autorem wielu prac, głównie botaniczno-medycznych – wydania niemal zawsze 8°. Patrz 44, 52.
26. Najprawdopodobniej: Harchies Josse de (Harchius Jodocus Montensis, zm. 1580), *Enchiridion medicum, simplicium pharmacorum, que in usu sunt, nomenclaturam, historiam, facultates et administrationem poemate comprehendens...* Bas. 1573, 8° (Cat. gen. LVIII 619).
27. Fernel Jean (Ferneliusz Ioannes Ambianus, 1506–1558, prof. med. w Paryżu), *Therapeutice seu medendi ratio*, Ven. 1569, 8° (Sallander 2955), *Therapeutices universalis seu medendi rationis libri septem...* Lugd. 1574, 8°, Frcf. 1575, 8° (Cat. gen. L 1185).
28. Schiller Joachim (XVI w., lekarz w Bazylei), *...de peste britannica commentariolus verae aureus...* Bas. 1531, 8° (Cat. gen. CLXV 515).
29. Pollich Martin (ur. w Mellerstadt we Frankonii, stąd przydomek Mellerstadius – prof. med. w Lipsku i lekarz Fryderyka III – Jöcher III 1665) – może to praca *Speculum medicinae*, Lips. b.r.wyd., 4° (Graesse IV 473).
30. Rondelet Wilhelm (XVI w., lekarz franc., prof. med. w Montpellier, ichtolog, botanik), *Methodus curandorum omnium morborum corporis humani, in tres libros distincta. Eiusdem de dignoscendis morbis, febribus, morbo italico, internis et externis, pharmacopolarum officina*. Par. 1573, 1574, 1575, Lugd. 1607, Gen. 1609 – zawsze 8° (Cat. gen. CLV 415–416), Frcf. 1592, 8° (S.P. 143).
31. Rejestr opłat pacjentów.

32. Montanus Ioannes Baptista (1488–1551, prof. med. w Padwie), nie można oznaczyć, wiele jego dzieł – m. in. wykłady uniwersyteckie – wydał Walenty Sierpiński z Lublina w formie broszurowanych traktatów, przeważnie 8° (patrz np. Cat. gen. CXVIII 479 n., Szpilczyński s. 293). Zob. poz. 51.
33. Caelius Aurelianus (V w., lekarz w Rzymie), *De acutis morbis*, Lugd. 1567, 8° (Sallander 1189, Cat. gen. XXII 254).
34. Pedemontanus Alexander (właśc. Ruscelli Girolamo), *De secretis libri septem*. Bas. 1568, 8° (Cat. gen. CLIX 198 n.), Bas. 1563, 8° (E XXIV 177), Bas. 1603, 8° (Cat. gen. CLIX 198–199). Zob. poz. 64.
35. Fabricius ab Aquapendente Hieronymus (XVI w., lekarz włoski – poch. z Toskanii – prof. anat. w Padwie, także chirurg. fizjolog) – dzieło bliżej nie określone i trudne do zidentyfikowania, nawet podany format niczego nie wskazuje. Wśród wielu prac tego autora bibliografie nie podają 8°.
36. Riolanus Ioannes sen. (1538–1605, specjalista od anatomii dziecięcej), *Generalis methodus medendi per Io. Riolanum...* Par. 1578–1580, 8° (Cat. gen. CLII 346), Par. 1598, 8° (w Bibl. Sem. Duch. w Lublinie, syg. 224, lecz tytuł inny: *Methodus medendi, tam generalis, quam particularis*). Zob. poz. 58.
37. Śleszkowski Sebastian (1569–1648), *Opera medica duo: Unum, Praxis Phlebotomiae; Duo, De febribus liber...* Krak. 1616, 1617, 1618 – 8°.
38. Gesner Konrad (1516–1565, lekarz, botanik, zoolog, znawca języków klasycznych i hebrajskiego; od 1551 lekarz miejski w Zurichu), było wiele wydań, m. in. z tytułem *De remediis secretis... thesaurus*. Tiguri 1569, 8° (Sallander 3520).
39. Było dwóch lekarzy o tym nazwisku: Schenck Johann a Grafenberg (1530–1598) i jego syn, Schenck Johann Georg (lekarz miejski w Hagenau, zm. 1620). W księgozbiórce Kliszewskiego były dzieła ojca – patrz poz. 50, 53, 71. Opracował on kilka tomów *Observationes medicinales* na różne tematy. Dzieł zapisanych w tym inwentarzu zidentyfikować nie można. Może to jakieś unikatowe wydanie *Paratreseon...* Wiadomo o edycji frankfurckiej z 1609 r., lecz 2°: *Paratreseon sive observationum medicarum rarum, novarum, admirabilium et monstrosarum volumen tomis septem...* (Salander 8592; Cat. gen. CLXV 94).
40. Vigo Ioannes de (e Vica, 1460–1525, chirurg, lekarz papieża Juliusza II), *Practica D. Ioannis a Vigo... cum indicæ rerum et verborum...* Lugd. 1561, 8° (Cat. gen. CCIX 463) lub *Practica chirurgia partes duo*, Lugd. 1570, 8° (Kam.-Bibl. Sem. Warsz. XVI w., poz. 75).
41. Autora wskazać nie można, dość często nadawano ten tytuł rozprawom na temat trucizn.
42. Vecker Ioannes Iacobus (1528–1586, lekarz w Bazylei, był tam także profesorem dialektyki), *Antidotarium speciale... Antidotarium generale...* Bas. 1581–1585, 4° (Cat. gen. CCXIX 569) lub wydanie późniejsze: *Antidotarium generale et speciale...* Bas. 1601, 4° (Cat. gen. CCXIX 569) – rozprawa z zakresu farmakologii.
43. Fuchs Leonard (XVI w., lekarz niemiecki, prof. w Ingolsztadzie) były różne wydania 8°: *Institutionum medicinae libri quinque*, Bas. 1605; *Institutionum medicinae seu medendi methodi...* Bas. 1618 (Cat. gen. LV 1111–1112). Patrz także poz. 57, 73.
44. Dodoens Rembert (Dodonaeus) – patrz poz. 25; nie wiadomo jakie wydanie, były różne: *Florum et coroniarum adoratatumque nonnullarum herbarum historia*, Antw. 1568, 8°; *Purgantium... radicum convolvularum et deleteriarum herbarum historia libri IV*, Antw. 1474; *Historia vitis vinique: et stirpium, nonnullarum aliarum...* Col. 1580 – także 4° (Graesse II 416, Cat. gen. XL 1148–1150). Patrz poz. 52.
45. Theophrastus Eresius (390–280 ?), najwyraźniej wydanie: *De historia et causis plantarum libri quindecim...* Par. 1529, 8° (Cat. gen. CLXXXV 785, poz. 68).
46. Hipokrates (ok. 460 – ok. 370 p.n.e.), dokładnie nie wiadomo o co chodzi, podano format, więc może: *...de morbis popularibus liber primus una cum tribus commentariis Galeni, Hermano Cruserio... interprete*. Lutet. 1531 (Cat. gen. LXXII 326, poz. 320; Ebert 9758) lub *De morbis libri IV, Georgio Pylandro... interprete...* Par. 1540 (Cat. gen. LXXII 347, poz. 463). Zob. 61.

47. Minadous Ioannes Thomas Rhodiginus (lekarz księcia mantuańskiego, prof. medycyny w Padwie w latach 1596–1615) – edycja: *De variolis et morbillis liber unicus...* Patavii ap. Bolzetium 1603, 4° (Cat. gen. CXV 582). Egzemplarz z księgozbioru Kliszewskiego opisał Kościński: „[...] w tym dziełku znajdują łaciński czterowersz pochwalny napisany przez Piotra Kliszewskiego, doktora medycyny rodem z Kraśnika” (Kościński 325).
48. Może: Navarro Gabriel Lopez, lekarz z Portugalii (Jöcher III 829) – dzieła oznaczyć nie można.
49. Nie oznaczono.
50. Schenck Johann – patrz 39, 53, 71.
51. Montanus Ioannes Baptista (patrz 32), *Consultationum medicinalium centuria prima...* Ven. 1554, 1556, 1559, Lugd. 1558 (E XXII 537–538); ...*centuria secunda [tertia] nunc primum opera et studio Io. Cratonis...* Ven. 1558–1559, 2 vol. (Cat. gen. CXVIII 479).
52. Trudno oznaczyć.
53. Schenck Johann, zob. 39, 50, 71.
54. Altomare Donato Antonio (ab Altomari Donatus Antonius, 1506–1562, lekarz włoski), *De alteratione, concoctione, digestionem, praeeparatione ac purgatione ex Hippocratis et Galeni sententia, methodus*. Ven. 1574, 8° (Cat. gen. II 711–712).
55. Manardus Ioannes Iacobus (1461–1536, lekarz nadworny Władysława, króla czeskiego i węgierskiego, przez pewien czas bawił w Polsce), dzieło bliżej nie określone, ale prawdopodobnie były to *Epistole medicinales*, np. Ferrara 1521, (Cat. gen. CIV 987), Arg. 1529 (Sallander 6209) – tylko one mają wskazany format.
56. Dioscorides Pedanius (patrz 13), wiele jego prac miało ten format. Zob. też. 62.
57. Fuchs Leonard (1501–1566), *De componendorum miscendorumque medicamentorum ratione libri quatuor...* Lugd. 1556 (Cat. gen. LV 1113). Patrz 43, 73.
58. Riolanus Ioannes sen. (zob. 36) – takiego formatu zidentyfikować się nie udało. *Universae medicinae compendia...* wydawane były 8°: Par. 1598, 1606, 1618 (Cat. gen. CLII 348).
59. Hollerius Iacobus Stemanus – patrz 23. *De morborum internorum curatione*, dzieło miało wiele wydań (zob. Cat. gen. LXXIII 1180–81), lecz 12° nie można zidentyfikować. Patrz 66.
60. Bairo (Bayro) Pietro (1468–1558, lekarz z Turynu), *De medendis humani corporis malis enchiridion, vulgo „Veni mecum” dictum. Adiunxinus eiusdem auctoris tractatus de peste...* Lugd. 1566, 1587 – 12° (Cat. gen. VI 701). Zob. poz. 70.
61. Tu tylko format może być wskazówką, bo rzeczywiście wśród wielu prac z takim tytułem jest rzadko spotykany: *Hippocratis Coi Aphorismi Graecae et Latinae, una cum prognostica...* Leyden 1601 (BLC 148, 411).
62. Pedanius Dioscorides (patrz 13, 53), *De medica materia libri sex...* Ven. 1538, 12°, Lugd. 1546, 12°, 1554, 12° (Cat. gen. XL 922, 923) Lugd. 1547, 12° (Sallander 2481).
63. Du Bois Jacques (Sylvius Iacobus 1478–1555, lekarz francuski), *Methodus medicamenta componendi, ex simplicibus iudicio summo delectis*, Par. 1541 (Sallander 2590), Lugd. 1548, 1557 (Cat. gen. XLII 542) – 12° nie udało się zidentyfikować.
64. Pedemontanus Alexander – poza wydaniem odnotowanymi wcześniej (patrz poz. 34) było kilka innych, lecz 12° zidentyfikować nie można.
65. Vettori Benedetto (Faventinus Benedictus Victorius, zm. 1561, prof. medycyny w Padwie i Bononii), wskazany format ma edycja: *In hoc libro continentur... Exhortatio ad medicum recte sancteque medicari cupientem. Eiusdem meditatio empirica singulorum morborum...* Par. 1551 (Sallander 9941).
66. Houllier Jacques (patrz 23, 59), *Ad libros Galeni de compositione medicamentorum...* Frcf. 1589, 8° (BLC 151, 33), Frcf. 1603, 8° (Cat. gen. LXXIII 1179) – 12° wskazać nie można.
67. Nie można oznaczyć. Por. poz. 52.
68. Vettori Leonello (Victorius Leonellus Faventinus, zm. 1520), *Practica medicinalis...* – znanych jest kilka wydań (zob. np. Cat. gen. CCVII 569–570), lecz 12° zidentyfikować nie można.
69. Ficino Marsillio (1433–1499), *De vita libri tres*. Lugd. 1560, 12° (Cat. gen. LI 709).

70. Bairo Pietro – zob. poz. 60.
71. Schenck Johann – patrz 39, 50, 53.
72. Wigand Jan z Mansfield (1523–1587), *De neutralibus et mediis libellis*. Frcf. 1560, 8° (E XXXIII 132).
73. Fuchs Leonard (zob. 43, 57), *De medendi methodo libri quatuor...* Par. 1539, 12° (Sallander 3294a).
74. Aegidius Corboliensis (zm. 1230, przyboczny lekarz króla francuskiego Filipa II Augusta), *Carmina de urinarum iudiciis...* – wskazany format ma edycja Ven. 1494 (Graesse I 22).
75. Tytuł prac różnych autorów – oznaczyć nie można.
76. Actuarius Ioannes Zacharias (grecki lekarz z końca XII w., związany z dworem w Konstantynopolu), jedno z wydań *De medicamentorum compositione*, Par. 1539 (Ebert 82).
77. Albertus Magnus (teolog, filozof, przyrodnik – jedna z najwybitniejszych postaci średniowiecza, zm. 1280) – prawdopodobnie wydanie: *Alberti Magni Archiepiscopi Ratisponensis Summa philosophiae naturalis in quinque tractatus distributa*. Krak. [1587] b.dr., 8° (E XII 99). Patrz 98, 164.
78. Oznaczyć nie można.
79. Cichocki Kacper (1546–1616, teolog z Sandomierza, polemista katolicki), *Alloquiorum Osiencensium sive variorum familiarum sermonum libri quinque*. Krak. 1615, 4° (E XIV 265).
80. Calepinus Ambrosius (1436–1510, humanista, leksykograf), wiele wydań 2°, m. in. *Dictionarium undecim linguarum...* Bas. 1574, 1590, 1605, 1610, 1616, Lugd. 1585, b.m. 1594 (E XIV 16 n.).
81. Były różne wydania, np. *Curio Caelius Secundus, Thesaurus linguae latinae s. forum Romanum*, Bas. 1561, 2°, 1576, 2° – oba wyd. po 3 vol. (Graesse II 308), anonimowy *Thesaurus linguae latinae s. forum romanum omnium latini sermones vocum...* Bas. Froben 1576, 3 vol. 2° (Graesse VII 130).
82. Cicero M. Tullius, *Epistolae familiares...* i *Tusculanae quaestiones...* – edycji wskazać nie można, było ich wiele, formaty *folio* są częste (Cat. gen. XXIX 99 n. poz. 856–1006 i tamże 308–317). Wspólnego wydania tych dzieł raczej nie było. Zob. 103.
83. Nie oznaczono.
84. Komentarz do logiki Jana Versora – autora wskazać nie można.
85. Wydania oznaczyć nie można, nawet 4° były liczne (patrz Cranz).
86. Prawdopodobnie: *Glogoviensis Ioannes, Quaestiones librorum de anima... mag. Io. Versoris...* Krak. 1501, 4°, 1514, 4° (E XVI 183, XXXIII 388).
87. N podstawie takiego zapisu trudno ustalić czy chodzi o dzieło Arystotelesa czy jednego z licznych komentatorów. Zob. 124.
88. Cicero M. T., *Officia...* – było wiele wydań polskich i zagranicznych z komentarzami różnych autorów.
89. Był to może tzw. klocek, jaki obecnie znajduje się w zbiorach Ossolineum: 1) Arystoteles, *Logica vetus. Textus veteris artis*: a) *Porphirius Isagoge*, b) *Aristotelis Praedicamenta*. Krak. 1522; 2) Otto, episcopus Frisingensis, *Chronicon sive rerum ab orbe gestarum libri VIII. – Eiusdem de gestis Friderici I Caes. libri II. Acc. Radevici Frisingensis canonici de eiusdem Friderici gestis libri II. – Gunther poeta Ligurinus sive de gestis Friderici tum ad posteriorum imperatorum historiam peritientia*. Bas. 1569 (Bohonos 1800).
90. Vergilius Polidorus, *De inventoribus rerum libri VIII...* lub *...libri III...* – od 1499 r. dzieło wychodziło wiele razy. (Patrz: Ebert 23520, Graesse VII 283, Cat. gen. CCV 1064–8).
91. Arystoteles, *Organum...* Edycji oznaczyć nie można, było ich wiele (patrz Graesse I 213, Cat. gen. IV 52–56, poz. 348–382, także Cranz, *passim*).
92. Patrz 88, 107.
93. Sallustius Caius Crispus (86–35 p.n.e., historyk rzymski), dzieła nie można oznaczyć, było wiele wydań z komentarzami.
94. Horatius Quintus Flaccus (65–8 p.n.e., poeta rzymski), wiele wydań 4 z komentarzami.

95. Może Piotra Tartareta (jeden z najznakomitszych skotystów XV w.) *Expositio Petri Tartareti in Summulas Petri Hispani...* Par. b.r., 4° oraz w Bazylei i Wenecji 1501, 1503, 1514 (Cat. gen. CLXXXII 843) – komentarz ten długo pełnił rolę podręcznika logiki Arystotelesa; ale podobne tytuły mają prace Jana Versora. Zob. Cat. gen. LXXVII 572–574. Patrz 120.
96. Erasmus Roterdamus, *D. Erasmi opus de conscribendis epistolis...* – edycje 8° są liczne, m. in. Kraków 1523 (E. XVI 85). Zob. 134.
97. Oznaczyć się nie udało. Druk miał niewątpliwie związek z *Fizyką* Arystotelesa, prawdopodobnie starsze wydanie. Prace tego rodzaju drukowano w Kolonii.
98. Nie wiadomo czyja to praca, patrz 77, Albertus Magnus – tu mogło być wydanie zagraniczne z tytułem *Philosophia naturalis...* (patrz Cat. gen. I 502–503), ale mogło to być także dzieło Arystotelesa (zob. Cranz 107 794, 107 813, 107 877). Zob. 164.
99. Verepaeus (Verept, Verypen) Simon z Brabancji (zm. 1599, gramatyk łaciński, epistolograf, pedagog), *De epistolis latinae conscribendis libri IV collecti digesti...* Antw. 1571, 8° (Cat. gen. CCV 911), ...*libri V*. Bransb. 1590, 8° (E XXXII 345–346).
100. Vives Ioannes Ludovicus (1492–1540, hiszp. humanista – pedagog, filolog, filozof). Dzieła oznaczyć nie można.
101. Philolphus Franciscus – oznaczyć nie można.
102. Livius Titus (59 p.n.e. – 17 n.e., historyk rzymski), *Historiarum ab Urbe condita...* wiele wydań, zob. np. Cat. gen. CXC 256 n.
103. Cicero M. T., *Quaestiones Tusculanae*, wydania wskazać nie można, było wiele. (Zob. Ebert I 348–349, Graesse II 177 n. Cat. gen. XXIX 308–311). Patrz 82.
104. Było wiele wydań, format 8° – nieliczne edycje; tu najpewniej: *Dictys Cretensis de bello Troiano ll. 6. Q. septimo Romano interprete. Dares Phrygii de exsidio Troiae liber interprete...* Corn. Nepote... Bas. 1529, 8° (Ebert 5767, Graesse II 323).
105. Greckie wydanie listów św. Pawła (zob. Graesse V 173, Ebert II 323).
106. Scalichus (Scaliger) Paulus, *Satirae philosophicae sive Miscellanorum tomus primus. Accessit [Zellius Heilrichus] Genealogia praecipuorum Europae regum et principum...* Królewiec 1563, 8° (E XXVII 174, Graesse VI 288).
107. Cicero M. T., *De officiis libri tres* – wiele wydań.
108. Górski Jakub (ok. 1525–1585, teolog polemista, zainteresowania dla prawa, gramatyki, dialektyki i retoryki), *De figuris, tum grammaticis, tum rhetoricis*. Krak. 1560, 8° (E XVII 260).
109. Schotennius Herman, *Vita honesta, sive virtutis quomodo quique vivere debeat, omni etate, omni tempore et quolibet loco erga Deum et homines...* Krak. 1541, 1543, 1545, 1550, 1555, 1603, b.r. – zawsze 8° (E XXVII 255–256).
110. Może: Iustinus Marcus Iunianus (Justynus), *Historia ex Trogo Pompejo...* – wiele wydań 4° i z komentarzami, np. Par. 1510, Hagen. 1526 (Ebert 11126, 11133), Par. b.r. (5 edycji), Bas. 1539 (Graesse III 512) i in.
111. Middendorphius Iacobus, *Academiarum orbis Christiani libri II, quibus sacrum institutio et progressione religionum describuntur*, Col. 1572, 8° (E XXI 355, Cat. gen. CCII 354); *Academiarum universi terrarum orbis libri tres*, Col. 1583, 8° (Grzebień, Bobol., s. 260); lub jeszcze inne wydanie: *Academiarum celebrium universi terrarum orbis libri VIII...* Col. 1602, 8° (Cat. gen. CCII 354).
112. Iovius Paulus z Como (1483–1552), patrz także poz. 117, bo wydanie dwutomowe, edycja: *Historiarum sui temporis ll. XLV ab a. 1494–1547*, Ven. 1550, 2 vol. 4° (Ebert 10970). Było jeszcze jedno dwutomowe wydanie 4°, lecz po włosku – Fiorenza 1558.
113. Caesarius Ioannes (1460–1551), *Dialectica Ioannis Caesarij nouissima... in decem tractatus digesta...* Krak. 1538, 1542, 1545 (E XIV 4–5). Zob. poz. 127, 165.
114. *Desyderii Erasmi de duplici copia verborum ac rerum commentarii duo...* Arg. 1514 i wiele nast. wydań w Bazylei, Antwerpui, Amsterdamie, Lionie, Paryżu, Lipsku i in. – zob. Cat. gen. XLVII 808 n. – także w Krakowie 1523 (E XVI 91) oraz 1527 (Form. 91).

115. Alexander Aphrodisiensis, *Quaestiones naturales de anima, morales et de facto...* Ven. 1534, 1536, 1546, 1555, 1559, Bas. 1548 – zawsze 2° (Ebert 407, Graesse I 69, Cat. gen. II 175).
116. Perionius Ioachimus, *De dialectica libri III...* Par. 1544, Bas. 1554 – 8° (Cat. gen. CXXXIII 475).
117. Iovius Paulus – zob. 112.
118. Lemnius Laevinus, *De occultis naturae miraculis ll. II...* lub *...libri IV* – wiele wydań (patrz np. Graesse IV 159 – 15 edycji z lat 1559–1611).
119. Vergilius Publius Maro, *Aeneida...* wiele wydań 4°, edycji wskazać nie można. Tu mógł być nawet polski przekład A. Kochanowskiego, Krak. 1590 (E XXXII 368–369).
120. Piotr Hiszpan (pap. Jan XXI), wydanie *Summulae logicales* z komentarzem, którego autora wskazać nie można. *Summulae...* była komentowana przez przedstawicieli różnych szkół filozoficznych – m. in. Piotra Tartareta i Jana Versora – zob. poz. 95. (Patrz także E. Gilson, *Historia filozofii chrześcijańskiej w wiekach średnich*, Warszawa 1966, s. 314).
121. Arystoteles – patrz 85, zapewne różne edycje.
122. Cervius Ioannes Tucholiensis z Tucholi (1500 – ok. 1557, prawnik, gramatyk), *Farrago actionum civilium iuris maydeburgensis*. Krak. 1531, 1535, 1539, 1540, 1542, 1646, 1558 (E XIV 126–129) – jedno z pierwszych opracowań prawa magdeburskiego.
123. Simonius Simon (z Lukki, 1593–1602, lekarz króla Stefana Batorego), *Disputatio de putredine...* Krak. 1584, 4° (E XXVIII 103).
124. Komentarz do Arystotelesa, autora ustalić nie można. Zob. 87.
125. Wildenberg Hieronymus (Aurimontanus a Ferimontanis, z Goldbergu). *Totius philosophiae humane in tres partes, nempe in rationalem, naturalem et moralem digestio*. Bas. 1558, 1562, 1566, 1571, Lugd. 1546 (E XXXVIII 9–10).
126. Feyens Thomas (1561–1631), *De canterius libri quinque...* Lov. 1598, 8° (Sallander 3020).
127. Caesarius Ioannes – zob. poz. 113, 165.
128. Awicenna (patrz 14), *Flores Avicennae collecti super quinque canonibus quos edidit in medicina*. Lugd. 1514, 8° (Sallander 566).
129. Aristoteles, *Problemata...* – wiele edycji z różnymi wersjami tytułu i komentarzami różnych autorów (patrz: Cranz; Cat. gen. IV 83–86) – m. in. polskie przekłady: Krak. 1535, 1620 (E XII 215–216).
130. Glareanus Henryk (właśc. Loriti Heinrich z Glarus, 1488–1563), *De VI. Arithmeticae practicae speciebus... Epitome*. Krak. 1549, b.r. wyd. – 8° (E XVII 159–160).
131. Erazmus Roterodamus, *Adagiorum chiliades epitome...*, lecz były różne edycje przygotowane jako podręczniki szkolne – zawsze 8°. (Patrz Cat. gen. XLVII 771 n. poz. 41–58).
132. Terentius – *Comoediae ...* wydawane były wielokrotnie, w wersjach szkolnych i pełniejsze zbiory. Edycji wskazać nie można.
133. Linacer Thomas (z Anglii, 1460–1524). *De emendata structura latini sermones libri VI...* wiele wydań XVI-wiecznych w Londynie, Paryżu, Lipsku, Wenecji i in. (Graesse IV 212, Cat. gen. XCVIII 305–306).
134. Patrz poz. 96.
135. Rękopis Piotra Kliszewskiego.
136. Rękopis, jak wyżej.
137. Agrippa Henryk Korneliusz (z Nettesheimu 1486–1535, lekarz, alchemik, jeden z najslawniejszych zwolenników magii), *De occulta libri tres...* Col. 1533, Antw. 1531, Par. 1531, 1567, Bas. 1565, 1567 (Ebert I 283, Graesse I 44).
138. Nie określona bliżej książka w języku włoskim.
139. Dati Agostino (Dathus A., z Sieny 1420–1478), to wydanie krakowskie: *Elegantiae minores... ingenuarum rtium studiosis allaturae...* Krak. 1534, 8° (E XV 58–59).
140. Brunfels Otto, *Herbarium imagines vivae...* Frcf. 1536, 4° (Sallander 11475 a) – wydania 8° wskazać nie można.

141. Trudno oznaczyć, może: *Lectura super titulo de regulis iuris libro sexto*. Krak. b.r., 1512, 1524, 1531, 1537, 1542 – zawsze 8° (E XXI 138, niektóre wyd. – Bohonos 1425–1427).
142. Lipski Andrzej (1572–1631), *Practicarum observationum ex iure civili et saxonico collectarum... centuria prima...* Ryga 1602, Krak. 1619, 1620, Pozn. 1626 (E XXII 316).
143. Nie można oznaczyć.
144. Broikwius Antonius (Broickwy, Bruich a Koningstein ok. 1470–1541), *In quatuor Evangelia enarrationum, nunc primum ex ipso archetypo excerptarum pars I*. Col. 1539, ...*pars prima (et secunda)* Par. 1545 – dwie ed., 1554 – dwie ed. (Cat. gen. XIX 1211).
145. Hosius Stanisław (1503–1579), *Confessio fidei catholicae christiano...* – wiele wydań. Zob. E. XVIII 278 n.
146. Alexander de Villa Dei, *Doctrinale...* – wiele wydań z XV i XVI w. (Cat. gen. II 182–185, Graesse I 72). Książka była także wydawana w Krakowie 1522–1527 (Cytowska 103).
147. *Homiliae sive contiones praestantissimorum Ecclesiae catholicae doctorum*. Col. 1557 (Kat. KUL).
148. Hieronim ze Strydonu, św. (329–420) – patrz także 150, było wiele wydań z różnymi wersjami tytułu: *Vitae patrum...*, *Vitas patrum...*, *In vitas patrum...*, dwutomowej edycji nie można wskazać. Por. Cat. gen. LXXVII 1254; patrz także Ebert II 1058, Graesse III 276.
149. Wincenty z Ferrary, św., *Sermones...* wiele wydań, edycję trudno wskazać (patrz Cat. gen. CCXI 366–367).
150. Patrz 148 – edycji *folio* było wiele, zob. np. Cat. gen. LXXVII 1252–1254.
151. Nie oznaczono.
152. Długosz Jan, *Vita Beatissimi Stanislai Cracoviensis episcopi*. Krak. 1511, 4° (E XV 245).
153. Titelman Franciscus (zm. 1537), przypuszczalnie edycja: *Naturalis philosophiae compendium sive de considerationes rerum naturalium libri XII...* Lov. 1566, Antv. 1570 lub Ven. 1571 – 8° (Cat. gen. CXC 318–319).
154. Książka w języku niemieckim.
155. Despauterius Ioannes (Despautere Jean, Van Pauteren), było wiele wydań z różnymi tytułami – zagraniczne i krakowskie (patrz Cat. gen. XXXIX 773, E XV 160).
156. Patrz 155. To mogło być wydanie krakowskie: *Rudimentorum editio secunda...* 1537 (E XV 160) lub: *Secunda pars* (tzn. *Syntaxis*) – także wiele wydań: *Syntaxis Ioannis Despauterii...* – zob. Cat. gen. XXXIX 773.
157. Campensis Ioannes (Van Campen), *Enchiridion psalmodum*, Lugd. 1533, 1536, 1537, 1540, 1545, 1565, (Cat. gen. CC 351).
158. Niger Franciscus Bassanensis, *Opusculum scribendi epistolas* – wiele wydań (Graesse IV 676) lub *De conficiendis epistolis...* Krak. 1521 (E XXIII 154).
159. *Methodus confessionis. Hoc est ars siue ratio, et brevis quaedam via confitendi, in qua peccata et eorum remedia plenissime continentur...* Krak. 1546 (E XXII 313–314).
160. Sturm Jan, *Linguae latinae resolvandae ratio*. Arg. 1581 (E XXIX 369).
161. La Pape Guidon de (Guido-Papa), *Consilia singularia CCXLV...* Lugd. [1515] (Graesse VIII 345; BLC 184, 221).
162. Quadrantinus Fabianus SJ (1549–1605, poch. ze Stargardu), *Palinodiae sive revocationes...* Col. 1571, Ven. 1575 (E XXV 433).
163. Phavorinus Varinus (zm. 1537), może to wydanie: *Dictionarium... ex auctoribus collectum totius linguae graecae commentarius*. Bas. 1538, 8° (Graesse V 261) – jedyna 8° wśród innych wydań (Zob. też Cat. gen. LXV 441).
164. Patrz 77 (wydanie krakowskie), zob. też 98.
165. Zob. 113, 127.
166. Nie można oznaczyć.
167. Micanus Stefan (zm. 1586, prof. dialektyki i retoryki w Krakowie, lekarz), *Dialecticae et rhetoricae praecepta...* (wyd. Casparus Ioannes), Krak. 1561, 1568, 1570, 1573, 1578, 1581, 1585 (E XXII 330–331), Krak. 1566 (Piekarski 917).

168. Nie oznaczono.
169. Sallustius Caius Crispus (patrz 93), *Bellum catilinarium et Jugurthinum...* – wiele wydań z XV–XVI w. (zob. Cat. gen. CLXI 762–773, Ebert 6888 n.).
170. Frago Ioannes, *Aromatum, fructum et simplicium aliquot medicamentorum ex India utraque...* Arg. 1601, 8° (Cat. gen. LIV 323–324).
171. Cleynarts Nicolaes (Clenardus 1495–1542), *Institutiones in graecam linguam...* lub *Grammatica graeca...* – wiele wydań z XVI i XVII w. (Cat. gen. XXIX 1269–1273, E XIV 299).
172. Sarcerius Erazm (Annaemontanus), *Dialectica multis ac variis exemplis illustrata...* – wiele wydań, m. in. Krak. 1544, 1551, 1554 (E XXVII 136).
173. Nie oznaczono.
174. Wydania oznaczyć nie można.

Skróty cytowanych bibliografii i katalogów bibliotek

- Bilikiewicz – T. Bilikiewicz. *Księgozbiór lekarski Miechowity*. „Archiwum Historii Medycyny”, T. 20:1957, z. 4.
- BLC – *The British Library general catalogue of printed books to 1975*. Vol. 1, London 1979.
- Bohonos – *Katalog starych druków Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich. Polonica wieku XVI*. Oprac. M. Bohonos. Wrocław 1965.
- Cat. gen. – *Catalogue général des livres imprimés de la Bibliothèque Nationale. Auteurs*, T. 1–. Paris 1924–1966.
- Cranz – F. E. Cranz. *A bibliography of Aristotle editions 1501–1600*. Second edition with addenda and revisions by Charles B. Schmitt. Baden-Baden 1984. Bibliotheca Bibliographica Aureliana 38.
- Cytowska – M. Cytowska. *Od Aleksandra do Alvara. Gramatyki łacińskie w Polsce w XVI wieku*. „Archiwum Filologiczne”. T. 18. Kraków 1968.
- E – K. Estreicher. *Bibliografia polska*, Cz. III, T. 12–34, Kraków 1891–1951.
- Ebert – F. A. Ebert. *Allgemeines bibliographisches Lexicon*. Bd. 1–2. Leipzig 1821–1830.
- Form. – L. Formanowicz. *Katalog druków polskich XVI-go wieku Biblioteki Kapitulnej w Gnieźnie*, opracował... Poznań 1930.
- Graesse – J. G. T. Graesse. *Trésor de livres rares et précieux ou nouveau dictionnaire bibliographique*, Th. 1–8. Milano 1950.
- Grzebień – L. Grzebień. *Katalog starych druków Bobolanum*. „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne”. T. 16:1968.
- Hubay – I. Hubay. *Incunabula aus der Staatlichen Bibliothek Neuburg/Donau in der Benedictinerabtei Ottoberungen*. Wiesbaden 1970.
- IP – *Incunabula quae in bibliothecis Poloniae asservantur*. Pod red. A. Kaweckiej-Gryczowej. Vratislaviae–Varsoviae–Cracoviae. T. 1–2: 1970.
- Jöcher – C. G. Jöcher. *Allgemeines Gelehrten Lexicon*. Th. 1–4. Leipzig 1750–1751.

- Kam. – Bibl. Sem. Warsz. XVI – M. Kamińska. *Starodruki medyczne w Bibliotece Seminaryjnej w Warszawie. Druki XVI-wieczne.* „Archiwum Historii Medycyny” t. 41:1978, z. 2.
- Kat. KUL – Kartkowy katalog starych druków znajdujących się w Bibliotece Uniwersyteckiej KUL.
- Kośmiński – S. Kośmiński. *Słownik lekarzów polskich.* Warszawa 1883.
- Piekarski – K. Piekarski. *Katalog Biblioteki Kórnickiej.* T. 1. *Polonica XVI-go wieku.* Zestawił... Kórnik 1929.
- Sallander – *Bibliotheca Walleriana the books illustrating the history of medicine and science collected by dr Erik Waller and bequeathed to the Library of the Royal University of Uppsala.* A catalogue compiled by Hans Sallander. Vol. 1–2. Stockholm 1955.
- S.P. – S. Sokół, M. Pelczarowa. *Księgozbiór gdańskich lekarzy Krzysztofa i Henryka Heylów.* Gdańsk 1963.
- Szpilczyński – S. Szpilczyński. *Polonica medyczne w zasobie starych druków Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu (I. Epoka Odrodzenia).* „Archiwum Historii Medycyny” 24:1961, z. 1.